

De fabriek

Desmet – Gu

en een conciërgerelaas
uit de jaren 1940 -1950

Lequier

AUTEUR: Nele Desimpelaere

Al zeker van in de 18de eeuw was op de site waar zich nu het MIAT bevindt textielbedrijvigheid. In deze korte historische schets beperken we ons tot het ontstaan van de fabriek Desmet – Guequier.

De katoenspinnerij en –weverij Ceuterick – Van Huffel werd tussen 1813 en 1836 op het adres van Oude Vest (de huidige Oudevest) 30 omschreven als mechanische spinnerij en weverij, aangedreven door een stoommachine. Pieter Van Huffel was in die periode de zevende fabrikant in Gent die een stoommachine liet installeren. In 1828, net voor de dood van Van Huffel, werd nog een directeurswoning gebouwd in late empirestijl waar nu een deel van de huidige museumcafetaria ligt. Tussen 1837 en 1840 vormde weduwe Van Huffel het bedrijf om tot de katoenspinnerij en –weverij Van Huffel en zoon.

Nu bevond zich tot in de jaren 1830 aan de Huidenvetterskaai een bloeiende suikerraffinaderij. Deze werd in die periode overgenomen door Pierre Guequier, geen onbekende in de toenmalige Gentse textielsector, om er zijn textielbedrijf in onder te brengen. Guequier breidde deze onderneming in 1846 uit door de aankoop van het hierboven vermelde katoenbedrijf Ceuterick – Van Huffel aan de overkant van de Leie, terwijl de zaak aan de Huidenvetterskaai ook bleef bestaan. Op die manier werd de zaak aan de Huidenvetterskaai de voorloper van de katoenspinnerij Desmet – Guequier waarin nu het museum gevestigd is.

In 1846 worden Pierre Guequier en Ferdinand Dierman de nieuwe eigenaars. In 1855 werd de bedrijfsoppervlakte van de spinnerij zowat verdubbeld. Vanaf 1857 nam de vennoot van Pierre Guequier, textielfabrikant Adolphe Desmet, het vennootschap meer en meer op zich. Dit had wellicht te maken met het gevolg van de moeilijkheden waarin het bedrijf leek

te verkeren in het begin van de jaren 1860. Van 1860 tot 1895 verkeerden de Verenigde Staten immers in burgeroorlog waardoor een grote katoencrisis werd veroorzaakt die wereldwijd gevolgen had.

Het bedrijf blijkt in die periode één van die middelgrote ondernemingen die vaak moeite hadden om het hoofd boven water te houden en wellicht daarom regelmatig van eigenaar wisselden of slechts konden overleven door financiële bijdrages van vennoten of geldschieters. In 1874 werd het bedrijf opnieuw fors uitgebreid en in 1889 bekam Desmet – Guequier de goedkeuring van het stadsbestuur voor het optrekken van een nieuw gebouw aan de Oude Vest. Na de dood van haar man in 1890 nam weduwe Desmet – Guequier tijdelijk het beheer op zich tot een nieuwe vennoot was gevonden, Paul Hebbelink. Vanaf 1892 werden eigendom en beheer van de katoenfabriek volledig aan deze laatste overgedragen en werd de spinnerij volledig hervormd. Na de eeuwwisseling werd de naamloze vennootschap Filature Desmet – Guequier opgericht en begon een derde belangrijke fase in de geschiedenis van het bedrijf.

In 1905 werd een nieuwe katoenspinnerij opgetrokken, van het Manchesteriaans type met drie bouwlagen - het museumgebouw zoals we het nu nog kennen – met daarbij een lagere kelderverdieping en een traptoren. In 1919 werd de fabriek opnieuw overgelaten aan een nieuwe eigenaar, nv UCO.

In de hiernavolgende decennia werden enkel nog verbouwingswerken in het bedrijf uitgevoerd. In 1948 liet nv UCO nog een grote loods op de binnenkoer optrekken (die nu geïntegreerd is in het toneelcomplex van het NTG). In 1960 was de bouw van een luchtconditioneringscentrale een laatste belangrijke investering om het bedrijf concurrentieel te houden. Deze modernisering heeft niet lang mogen baten want in 1975 werd de katoenspinnerij gesloten

Links: Myriam Devos (°1942), kleindochter van conciërge Louise De Buck (°1904 - +1958).

Boven: Katoenfabriek Desmet - Guequier langs de Minnemeers. Collectie MIAT

Grondplan van de burelafdeling van de fabriek Desmet - Guequier met bovenaan in kleur de conciërgewoning in de jaren 1940 - 1950.

Plan opgemaakt in 1992 door Dirk Boncquet (architect Orde Oost-Vlaanderen), bewerking Kurt Waegeman

in het kader van een herstructurering na de petroleumcrisis.

In 1982 werd het bedrijf door de Stad Gent aangekocht. Een groot deel van de gebouwen, onder meer de machinekamer, de ketelruimte, de ronde schouw en de loodsen met de kaarden en baalbrekers, werd in 1983 gesloopt. Een ander deel werd tussen 1983 en 1986 grondig verbouwd tot repetitieuimtes en werkplaatsen voor het NTG.

In 1985 en 1986 werd het hoofdgebouw aan het MIAT overgedragen als depotruimte. In de daaropvolgende jaren werden hoofdzakelijk instandhoudingswerken uitgevoerd. In 1990 werd tenslotte de beslissing genomen om de eigenlijke museumopstelling er in onder te brengen. De directeurswoning en aanpalende magazijnen werden hierbij gesloopt en vervangen door een nieuwbouw.

Toen UCO eigenaar was van de katoenspinnerij had het bedrijf altijd een conciërge in dienst die een woning ter beschikking kreeg naast de grote inrijpoort aan de Oude Vest. Door een toeval geraakte ondergetekende in contact met Myriam Devos (°1942), kleindochter van Edmond Moentjens (°1904 - +1977) en Louise De Buck (°1904 - +1958). Deze laatste was conciërge van de fabriek vanaf het begin van de jaren 1940 tot net voor haar dood in 1958. Mevrouw Devos bracht als kind jaren lang elk weekend door bij haar grootouders en kan zich de gang van zaken in een conciërgewoning nog levendig voor de geest halen. Het zorgde voor een pittige babbel op een zonnige namiddag in mei 2009.

Terwijl haar meetje werkte als conciërge, was haar bompap opgeklommen tot meester-gast in dezelfde fabriek. "Hij was niet geleerd (...) maar hij stond van zijn tien of elf jaar in de fabriek en is zo meesterknecht geworden". "Hij kon zelfs eerst niet lezen, zeer goed rekenen, dat wel, maar lezen kon hij niet. Weet je dat ik hem nog heb leren lezen?" Haar bompap had trouwens ook een prachtige rozentuin achter de fabriek, "naast de eetzaal die een beetje in de hoogte lag". Volgens haar beschrijving moet die rozentuin zich gesitueerd hebben op het laatste stuk van de huidige garage waar vroeger de grote fabriekskoer was, tegen de Minnemeers aan.

Mevrouw Devos beschrijft uitvoerig het huis dat haar grootouders ter beschikking kregen. Hun kinderen waren op dat moment al volwassen en allebei de deur uit. Haar moeder zou ook op jonge leeftijd nog een korte tijd in de fabriek op de Oude Vest gewerkt hebben, waarschijnlijk in de haspel, "en ze zei altijd dat dat een zeer schoon werk was".

De vroegere conciërgewoning is de huidige personeel-singang met dienstvertrekken aan de kant van de huidige Oudevest, aan de achterkant van het MIAT, want haar beschrijving toont opvallende gelijkenissen.

"Als je van de Ottogracht kwam, door de Gelukstraat, liep je recht op hun huis af. Als je binnen kwam, had je eerst een soort voorplaats, hun living eigenlijk, maar

links daarvan was nog een kleine plaats en daar moest meetje altijd zitten, naast de koer eigenlijk. Om te zien wie er binnen en buiten ging, 's Morgens als de ploeg opkwam, moest ze het hekken opendoen en overdag kijken wie er binnenkwam met een brief of ik weet niet wat. Er kwamen toen ook kamions met katoen, maar soms ook nog paardenkarren. En 's avonds als ze vertrokken, moest ze de mensen hun *kabas* controleren, om te zien of ze niet gestolen hadden. Dat was toen voor de bobijnen met katoen op, waarmee ze toen eventueel ook haakwerk konden doen. Maar ja, ze kon niet iedereen controleren, ze pikte er toen een paar uit". "Ze zat ook altijd aan haar venster zodat ze altijd alles zag en ze zat toen te haken, ze zat altijd te haken en te breien".

En achter die woonplaatsen was er een kleine keuken, "maar geen keuken zoals nu natuurlijk. Een pompsteen en een kastje en dat was alles". En daarachter was een lange gang waar allemaal bureaus in uitkwamen. Rechts voor in de gang was een trapje naar boven "en daar waren toen twee slaapkamers, een grote en een kleintje. En in dat kleine kamertje dat een beetje scheef liep, moest ik dan slapen".

De grootmoeder van mevrouw Devos was zo'n zeventien jaren conciërge geweest "in de *fabrieke* van

Enkele arbeiders in Desmet - Guequier in de jaren 1940 met vooraan in het midden Alice Moentjens, moeder van Myriam Devos.

Foto: Myriam Devos

Edmond Moentjens, echtgenoot van Louise De Buck, werd tweemaal gedecoreerd voor jarenlange dienst in de fabriek.

Foto: Myriam Devos

de Oude Vest” zoals ze toen in de volksmond geheeten werd. De verwijzing naar Desmet – Guequier doet mevrouw vreemd opkijken, want “dat heb ik toen nooit gehoord”, wel werd soms ook gesproken over “de UCO van de Oude Vest”.

Wat mevrouw Devos ook erg bijgebleven is, is de grote staking – “dat moet ergens in de jaren 1950 geweest zijn” – waarbij vooral de rijkswachters te paard veel indruk maakten omdat ze blijkbaar nogal agressief te werk moesten gaan om de mensen die wel wilden werken binnen te laten. “En het waren vooral mensen van de buiten die wilden werken, de mensen van de stad zeker niet”. En deze laatste zouden zeker op hun werkwillige collega’s geslagen hebben “en ’t was daarmee dat de rijkswacht er tussen kwam”. “Ik weet het nog goed, ik stond naast mijn meetje op de koer, waar de gendarmen kwamen en ik moest dan naar binnen, want het was gevaarlijk, zeiden ze”. Tijdens de staking werden de arbeiders toen ook niet

uitbetaald – “vroeger bestond geen stakingsgeld” – waardoor deze staking die weken aansleepte voor iedereen ook financieel een harde dobber was. “Ik heb nog horen vertellen dat ze met vier altijd één haring moesten delen, stel je dat nu eens voor...”.

De woelige jaren 1950

Na enkele moeilijke jaren zag het er naar uit dat de Belgische textielnijverheid vanaf het begin van 1950 opleefde. Met de uitbreken van de Koreaanse oorlog in de zomer werd het roer volledig omgegooid. De industriële activiteiten werden opgevoerd onder meer door een herbewapeningspolitiek, de opbouw van de voorraden en de prijsverhogingen op wereldniveau. De meeste bedrijven hadden gevulde orderboekjes, het overschot aan arbeidskrachten en de hieruit voortkomende werkloosheid in de jaren 1948 en 1949 veranderden in een tekort aan arbeidskrachten.

Het lag in de lijn van de verwachtingen dat deze industriële heropleving de collectieve arbeidsverhoudingen in de textielwereld zou beïnvloeden. In 1936 was er nog een zwaar sociaal conflict geweest, maar tot 1950 waren de verhoudingen tussen werkgevers en werknemers rustig gebleven. Maar in maart 1950 eisten de Textielarbeiderscentrale van België en de Christelijke Centrale der Textiel- en Kledingbewerkeren van België een algemene loonsverhoging. Deze eis werd door de werkgevers resoluut afgewezen wat zorgde voor een breuk. Van 31 mei tot 23 juni werd op grote schaal in ons land gestaakt. Voor Oost-Vlaanderen alleen werden 381 ondernemingen getroffen waarbij 64.400 stakende arbeiders / arbeidsters zorgden voor 1.498.000 verloren arbeidsdagen. Ook in politieke kringen en regeringskringen werd op deze staking gereageerd om toch maar te bemiddelen in dit conflict dat maar bleef duren. Uiteindelijk werd in een ultieme verzoeningsvergadering op 22 juni een akkoord gesloten tussen werkgeversafgevaardigden en vakbondsafgevaardigden.

Als kind beleefde mevrouw Devos vooral veel mooie momenten bij haar grootouders. “In de weekends – ik had zo’n grote diablo – kon ik op de grote koer en kon ik zo hoog gaan als de fabriek zelf”, lacht mijn gesprekspartner. “En met mijn bompa mocht ik dan ’s avonds rondgaan met een lamp naar alle verdiepingen om te zien of alles in orde was. Als kind deed je dat natuurlijk heel graag!”.

En haar bompa leerde haar thuis dansen! “Eerst hadden ze thuis zo’n radio in bakeliet (...) en toen kwam de Blaupunkt op, *bleu point*, zei mijn bompa altijd. En dat was echt een schone radio, mijn bompa hoorde heel graag muziek en hij leerde mij dansen, twee stapkes voor en eentje achter,” mijmert mevrouw Devos. En op zaterdagavond gingen ze dan dansen, “waar nu de Moyson is op de Vrijdagmarkt, was vroeger een magnifieke feestzaal (...) en dus gingen we naar daar. Mijn meetjes pa bleef dan in het conciërges-

huis voor als er eens iets zou zijn”.

Op zondagnamiddag was het dan de gewoonte om naar de cinema te gaan, “totdat ik naar de lering moest voor mijn plechtige communie”. Meestal was dat naar de Cinema Royal in de Sloopstraat “waar nu een grote Turkse winkel is waar stoffen en tapijten verkocht worden en die op een hoek lag”. En als kinderen al eens niet toegelaten waren voor een bepaalde film “dan trokken we naar de cinema in de Salvatorstraat of naar Cinema Ideal in de Wondelgemstraat”.

Ook bij accordeonist Gust Schelstraete kwamen ze regelmatig langs, “dat was toen een heel gekend figuur, dat was op de Bevrijdingslaan”.

Ook de was staat haar nog levendig voor ogen, wat een specifiek werk voor het weekend was. “Mijn meetje was altijd proper en ze had ook altijd een schoon *kieleke* aan. (...) In het keukentje stak ze op vrijdagavond de was in de week, in een grote kuip. Dan de zaterdagmorgen alles uitwringen en het zeepsop verversen. En dan de zondag werd alles proper uitgewassen en uitgelegd. (...) Dat was nogal arbeid”. En het was niet alleen haar meetje die hard werkte toen, “veel mensen van die tijd werkten hard, dat was toen zo, want ze moesten vooruit”. Mevrouw Devos herinnert zich zelfs nog dat de moeder van haar meetje, haar overgrootmoeder dus, *onthaalmoeder* was. Het woord bestond in die tijd wellicht nog niet, maar “zij kweekte kindjes op, in die tijd al, en naar het schijnt had ze er veel, want die vrouwen moesten toch ook allemaal naar de fabriek gaan werken”.

Er wordt nog verteld dat de mensen van toen nogal vreemd zouden staan kijken als ze de gelegenheid zouden hebben terug te keren. “Niet dat het toen zoveel beter was,” besluit mevrouw Devos, “maar jonge mensen zouden toch eens mogen weten waarvoor hun grootouders gestreden en gewerkt hebben...” ■

OPROEP

Zijn er lezers die meer weten over de geschiedenis van de fabriek Desmet – Guequier? Was u misschien werknemer in de katoenfabriek? Alle informatie, anekdotes, foto's ... blijven welkom in het MIAT! U kan contact opnemen met nele.desimpelaere@gent.be of bellen naar 09/269 42 22.

Bronnen

- Gesprek met mevrouw Myriam Devos op maandag 25 mei 2009, Gent.
- De Grijse, Victor-Hogo. *50 jaar ondernemen voor een toekomst*. Leuven: Davidsfonds, 2007.
- Deseyn, Guido. “Op zoek naar de “roots”. Het depotmuseum van het MIAT in een gewezen spinnerij”, in *Tijdschrift voor Industriële Cultuur*, deel 19-20, 1987, p 45 – 55.
- De Herdt, René. “De gebouwen Desmet – Guequier te Gent: van katoenspinnerij tot industrie-museum”, *Bouwgeschiedenis Desmet – Guequier* in: documentatiedoo's Informatie over het MIAT, bibliotheek MIAT.
- Devriese, Luc. “Van Crombrugge's Genootschap, alias het Huis Dhooghe aan de Huidenvetterskaai”, in *De Heraut*, 2005, p 3 – 6.
- Devriese, Luc. “Textiel in de Gentse Waterwijk (1688 – 1769). Op zoek naar de roots van het MIAT”, in *Tijdschrift voor Industriële Cultuur*, deel 94, 2006, p 1 – 81.

Zicht op de fabriek en de conciërgewoning aan de Oudevest.
Collectie MIAT